

Forenede sager C-180/98 — C-184/98

Pavel Pavlov m.fl.
mod
Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten

(anmodninger om præjudiciel afgørelse
indgivet af Kantongerecht, Nijmegen)

»Obligatorisk tilslutning til en erhvervspensionsfond — forenelighed med konkurrencereglerne — spørgsmålet, om en erhvervspensionsfond må betegnes som en virksomhed«

Forslag til afgørelse fra generaladvokat F.G. Jacobs fremsat den 23. marts
2000 I-6456
Domstolens dom af 12. september 2000 I-6497

Sammendrag af dom

1. *Konkurrence — fællesskabsregler — materielt anvendelsesområde — kollektive aftaler med socialpolitiske målsætninger — beslutning truffet af udøverne af et liberalt erhverv om at oprette en tillægspensionsordning og om at anmode de offentlige myndigheder om at gøre tilslutning til fonden obligatorisk — omfattet — aftale inden for et liberalt erhverv ikke omfattet af samme ordning, som en kollektiv overenskomst mellem arbejdsmarkedets parter*
(EF-traktaten, art. 85, stk. 1 (nu art. 81, stk. 1, EF), samt art. 118 og 118 B (EF-traktatens art. 117-120 er blevet erstattet af art. 136 EF-143 EF); aftale om social- og arbejdsmarkedspolitikken indgået mellem Det Europæiske Fællesskabs medlemsstater med undtagelse af Det Forenede Kongerige, art. 1 og 4)

2. *Konkurrence — fællesskabsregler — virksomhed — begreb — selvstændige speciallæger — omfattede — bidrag til en enkelt erhvervspensionsfond — læger, der udøver deres erhverv som virksomheder*
(EF-traktaten, art. 85, 86 og 90 (nu art. 81 EF, 82 EF og 86 EF))
 3. *Konkurrence — fællesskabsregler — virksomhed — begreb — erhvervsorganisation med offentligretlig status — omfattet — sammenslutning af speciallæger*
(EF-traktaten, art. 85 (nu art. 81 EF))
 4. *Konkurrence — aftaler — oprettelse af en erhvervspensionsfond af udøvere af et liberalt erhverv — lovligt — beslutning truffet af de offentlige myndigheder om at gøre tilslutningen til fonden obligatorisk — lovlighed*
(EF-traktaten, art. 5 og 85 (nu art. 10 EF og 81 EF))
 5. *Konkurrence — fællesskabsregler — virksomhed — begreb — pensionsfonde — omfattet — handler ikke med gevinst for øje — elementer af solidaritet — socialt formål — uden betydning*
(EF-traktaten, art. 85 ff. (nu art. 81 EF ff.))
 6. *Konkurrence — offentlige virksomheder og virksomheder, som medlemsstaterne indrømmer særlige eller eksklusive rettigheder — pensionsfond, der skal administrere visse forsikringstjenester inden for en bestemt erhvervsgrænse — dominerende stilling — misbrug — kriterier for bedømmelsen — ikke omfattet*
(EF-traktaten, art. 86 og 90 (nu art. 82 EF og 86 EF))
 7. *Konkurrence — offentlige virksomheder og virksomheder, som medlemsstaterne indrømmer særlige eller eksklusive rettigheder — virksomheder, der har fået overdraget at udføre tjenesteydelser af almindelig økonomisk interesse — pensionsfond, som skal administrere en tillægspensionsordning for udøvere af et liberalt erhverv*
(EF-traktaten, art. 86 og 90 (nu art. 82 EF og 86 EF))
-
1. Selv om aftaler, der indgås i forbindelse med kollektive forhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter for at forbedre ansættelses- og arbejdsvilkårene, som følge af deres karakter og formål må anses for ikke at falde ind under traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF), kan en sådan udelukkelse fra bestemmelsens anvendelsesområde, ikke udstrækkes til at omfatte en aftale, der skal sikre et bestemt pensionsniveau for alle erhvervsudøvere og dermed forbedre et af deres arbejdsvilkår, nemlig deres løn, men som ikke er blevet indgået inden for rammerne af kollektive overenskomstforhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter.
- Der er i så henseende ikke i traktaten fastsat nogen bestemmelse, der, som

f.eks. traktatens artikel 118 og 118 B (traktatens artikel 117-120 er blevet erstattet af artikel 136 EF-143 EF) samt artikel 1 og 4 i aftalen om social- og arbejdsmarkedspolitikken indgået mellem Det Europæiske Fællesskabs medlemsstater med undtagelse af Det Forenede Kongerige, tilskynder udøverne af liberale erhverv til at indgå kollektive overenskomster med henblik på at forbedre ansættelses- og arbejdsvilkårene, og som forudsætter, at de offentlige myndigheder på de erhvervsudøvendendes anmodning gør sådanne aftaler obligatorisk for alle udøvere af dette erhverv.

(jf. præmis 67, 68 og 69)

2. Selvstændige speciallæger, der som selvstændige erhvervsdrivende leverer tjenesteydelser på et marked, nemlig markedet for specielle lægetjenester, som modtager betaling af deres patienter for disse tjenester, og som selv bærer de økonomiske risici ved udøvelsen af denne virksomhed, udøver økonomisk virksomhed og udgør dermed virksomheder som omhandlet i traktatens artikel 85, 86 og 90 (nu artikel 81 EF, 82 EF og 86 EF), uden at den komplekse og tekniske karakter af de tjenesteydelser, de leverer, og den omstændighed, at udøvelse af deres erhverv er reguleret, vil have indflydelse på en sådan konklusion.

Når sådanne læger i deres nationale sammenslutning derudover i fællesskab beslutter at indbetale bidrag til en enkelt erhvervspensionsfond, handler de som virksomheder, som omhandlet i traktatens artikel 85, 86 og 90, og ikke som endelige forbrugere.

(jf. præmis 76, 77 og 82)

3. En erhvervsorganisations offentligretlige status er ikke til hinder for anvendelse af traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF), som ifølge sin ordlyd finder anvendelse på aftaler mellem virksomheder og på vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder. De retlige rammer for indgåelse af en aftale om sammenslutning samt den i de forskellige nationale retsordener givne retlige kvalifikation af disse rammer er følgelig uden betydning for anvendeligheden af Fællesskabets konkurrenceregler, herunder traktatens artikel 85.

Den omstændighed, at en sammenslutning af speciallæger har som hovedopgave at varetage disse lægers interesser, herunder løn og de tilhørende tillægspensioner, i forhandlinger med de offentlige myndigheder om priserne for lægetjenester, er ikke af en sådan

art, at denne faglige organisation falder uden for anvendelsesområdet for traktatens artikel 85.

tilslutning til den pågældende fond obligatorisk.

(jf. præmis 85 og 86)

(jf. præmis 95 og 97-101 samt domskonkl. 1)

4. Det er ikke i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF), når de erhvervsudøvende inden for et liberalt erhverv træffer en beslutning om at oprette en erhvervspensionsfond, som skal administrere en tillægspensionsordning, og om at anmode de offentlige myndigheder om at gøre tilslutning til fonden obligatorisk for alle udøvere af dette erhverv. Beslutningen om at oprette denne fond begrænser nemlig ikke konkurrencen inden for fællesmarkedet mærkbart, idet omkostningerne ved tillægspensionsordningen alene har en marginal og indirekte indflydelse på, hvor meget disse lægers tjenester kommer til at koste i sidste ende. I øvrigt er en begæring, der fremsættes over for de offentlige myndigheder om at gøre tilslutningen obligatorisk, et led i en ordning, som forefindes i flere nationale lovgivninger, og som vedrører udøvelsen af kompetencen til at udstede regler på det sociale og arbejdsmarkedsmæssige område. En sådan ordning skal fremme oprettelsen af tillægspensioner inden for den anden pensionsøjle og indeholder en række garantier. Traktatens artikel 5 (nu artikel 10 EF) og 85 er derfor ikke til hinder for en beslutning fra de offentlige myndigheders side om at gøre
 5. En pensionsfond, der selv fastsætter bidragene og ydelserne og bygger på et kapitaliseringsprincip, som administrerer en tillægspensionsordning og er oprettet af en repræsentativ organisation for et liberalt erhverv, og hvortil tilslutning af de offentlige myndigheder er gjort obligatorisk for alle udøvere af erhvervet, er en virksomhed som omhandlet i traktatens artikel 85, 86 og 90 (nu artikel 81 EF, 82 EF og 86 EF).
- Hverken det forhold, at den pågældende fond ikke handler med gevinst for øje, eller at der findes elementer af solidaritet i fondens virkemåde, ændrer noget ved, at fonden er en virksomhed i traktatens konkurrenceregleres forstand. Begrænsninger, såsom forfølgelse af et socialt formål, at de nævnte elementer af solidaritet foreligger, og at der er begrænsninger i eller kontrol med de af den pågældende fond foretagne investeringer, er ikke til hinder

for at anse fondens virksomhed for en økonomisk virksomhed.

(jf. præmis 117, 118 og 119 samt domskonkl. 2)

6. En pensionsfond, der har et lovbestemt monopol på leveringen af visse forsikringstjenester inden for en bestemt erhvervsgren i en medlemsstat og derfor på en væsentlig del af fællesmarkedet, skal således anses for at indtage en dominerende stilling som omhandlet i traktatens artikel 86 (nu artikel 82 EF).

Dog er den omstændighed, at en medlemsstat skaber en dominerende stilling ved tildeling af eksklusive rettigheder som omhandlet i traktatens artikel 90, stk. 1 (nu artikel 86, stk. 1, EF), ikke i sig selv uforenelig med traktatens artikel 86. Medlemsstaten overtræder kun forbuddene i disse to bestemmelser, såfremt den pågældende virksomhed ved den blotte udøvelse af de eksklusive rettigheder, som er indrømmet den, foranlediges til at udnytte sin dominerende stilling på en måde, der er udtryk

for misbrug, eller såfremt rettighederne må antages at skabe en retstilstand, som medfører, at virksomheden gør sig skyldig i et sådant misbrug.

Der foreligger bl.a. et sådant misbrug i strid med traktatens artikel 90, stk. 1, når medlemsstaten indrømmer en virksomhed en eksklusiv ret til at udøve bestemte erhvervsmæssige aktiviteter og skaber en situation, i hvilken denne virksomhed åbenbart ikke er i stand til at dække efterspørgslen på markedet for denne type aktivitet.

(jf. præmis 126 og 127)

7. Traktatens artikel 86 og 90 (nu artikel 82 EF og 86 EF) er ikke til hinder for, at de offentlige myndigheder giver en pensionsfond eneret til at administrere en tillægspensionsordning for udøverne af et liberalt erhverv.

(jf. præmis 130 og domskonkl. 3)